

Nota

Wet van 15 mei 2024 houdende bepalingen inzake digitalisering van justitie en diverse bepalingen II (B.S. 28 mei 2024) – voorrecht van rechtsmacht (artikel 479 Sv.)

donderdag 6 juni 2024

Onder de bijzondere procedures, die het voorwerp uitmaken van boek II, titel IV van het Wetboek van Strafvordering (Sv.), bepaalt zijn hoofdstuk III de van het gemeen recht afwijkende regels die van toepassing zijn op de “misdaden en wanbedrijven door rechters gepleegd buiten hun ambt” (afdeling I – artikelen 479 tot 482bis) en “in de uitoefening van hun ambt” (afdeling II – artikelen 483 tot 503bis). Deze bepalingen regelen het zogenaamde “voorrecht van rechtsmacht”.

Artikel 43 van de wet van 15 mei 2024 houdende bepalingen inzake digitalisering van justitie en diverse bepalingen II vervangt de artikelen 479 tot 503bis van *hoofdstuk III* door de artikelen 479 t.e.m. 489 Sv.

1 / Nieuw artikel 479 Sv.

1.1 / Artikel 479 Sv.

Het nieuwe artikel 479 Sv. luidt als volgt:

“Voor de toepassing van dit hoofdstuk wordt onder een bij een misdrijf betrokken magistraat verstaan hij die van het plegen van een misdaad of wanbedrijf verdacht, in verdenking gesteld, beklaagd of beschuldigd wordt en die op het moment van het misdrijf of op het moment van de vervolging een van volgende ambten bekleedt:

- *vrederechter of rechter in de politierechtbank **met uitzondering van de plaatsvervangende rechters;***
- *magistraat in of bij de rechtbank van eerste aanleg, de arbeidsrechtbank of de ondernemingsrechtbank, met uitzondering van de rechters in sociale zaken, de rechters in ondernemingszaken of de plaatsvervangende rechters;*
- *magistraat in of bij het Hof van Cassatie, het hof van beroep of het arbeidshof, met uitzondering van de raadsheren in sociale zaken of de plaatsvervangende raadsheren; — elke andere magistraat van het openbaar ministerie;*
- *magistraat van het Grondwettelijk Hof, de Raad van State, het auditoraat bij de Raad van State, het Rekenhof of de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen.*

Dit hoofdstuk is niet van toepassing op handelingen door de bij een misdrijf betrokken magistraat gesteld na zijn opruststelling, tenzij hij het ambt van plaatsvervangend magistraat bekleedt of zijn ambt verder uitoefent overeenkomstig de artikelen 156bis, 383, §§ 2 tot 4, en 383bis van het Gerechtelijk Wetboek.”

1.2 / Toelichting bij artikel 479 e.v. Sv.

De *ratio legis* van “het voorrecht van rechtsmacht” voor magistraten is niet zozeer de toekenning van een privilege (het “voorrecht” gaat immers gepaard met het verlies van een aanleg), maar wel het waarborgen van hun onafhankelijkheid. Dat gebeurt op twee manieren. Enerzijds worden magistraten dankzij het voorrecht beschermd tegen roekeloze of tergende vervolgingen door derden die erop gericht zijn hun optreden onmogelijk te maken, omdat de procureur-generaal bij het hof van beroep de strafvordering op gang moet brengen. Anderzijds heeft het voorrecht tot doel elk risico op straffeloosheid of zweem van partijdigheid te vermijden door te verzekeren dat magistraten niet door hun rechtstreekse of ondergeschikte ambtgenoten moeten worden beoordeeld.

Met de wijziging van artikel 479 e.v. Sv. wilde de wetgever tegemoet komen aan een aanbeveling van de **Hoge Raad voor de Justitie**. Die had in een onderzoeksrapport uit 2015 voorgesteld om de lijst van personen die het voorrecht van rechtsmacht genieten te beperken tot diegenen die effectief en permanent belast zijn met de rechtsbedeling.

De uitsluiting van de plaatsvervangende rechters en raadsheren verantwoordt de wetgever op grond van de volgende drie motieven:

- In tegenstelling tot de categorie van de plaatsvervangende magistraten die uit emeritusmagistraten en eremagistraten bestaat zijn de plaatsvervangende rechters en raadsheren **slechts in bijkomende orde, en niet effectief en permanent bij de rechtsbedeling betrokken** (voor sommigen onder hen is dat slechts amper sporadisch het geval), en de *ratio legis* van de afwijkende procedure rechtvaardigt niet dat deze procedure op hen van toepassing is.
- Het is niet vanzelfsprekend aan een persoon die meent het slachtoffer te zijn van de handelingen van een advocaat of een notaris uit te leggen dat hij de strafvordering niet op gang kan brengen door zich **burgerlijke partij** te stellen gelet op diens hoedanigheid van plaatsvervangend magistraat. De medebeklaagde zou in een dergelijk geval evenmin moeilijk kunnen begrijpen waarom hij, wegens samenhang, geen hoger beroep kan aantekenen, terwijl hij wellicht niet eens op de hoogte was dat de betrokken plaatsvervangende rechter of raadsheer deze hoedanigheid bekleedde.
- De uitsluiting zal het **aantal toepassingsgevallen** van deze afwijkende procedure aanzienlijk verminderen.

1.3 / Advies Raad van State van 29 maart 2024 (nr. 75.355/1-2-4-16)

(55-3945/001, p. 271)

“Uit de memorie van toelichting lijkt te volgen dat de uitsluiting van de plaatsvervangende rechters en raadsheren is ingegeven door de vaststelling dat ze niet “permanent” maar slechts in bijkomende orde met de rechtsbedeling belast zijn, zodat er in het licht van de doelstellingen van het voorrecht van rechtsmacht geen nood is om de regeling op hen van toepassing te maken. Mogelijk moet die keuze worden gezien in de context van de artikelen 64, derde lid, en 87, § 1, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek, naar luid waarvan de plaatsvervangende rechters (en, naar wordt aangenomen, plaatsvervangende raadsheren) geen “permanente functie” hebben, wat beoogt “te verhinderen dat een plaatsvervangend magistraat een werkend magistraat op onbeperkte wijze vervangt”.

*De vraag rijst dan wel waarom het voorrecht van rechtsmacht toch van toepassing zou zijn op magistraten op rust die worden aangesteld als plaatsvervangend magistraat of zijn ambt verder uitoefent overeenkomstig de artikelen 156bis, 383, §§ 2 tot 4, en 383bis van het Gerechtelijk Wetboek, **vermits ze die rol allicht evenzeer slechts in bijkomende orde opnemen**. Dat zou nader moeten worden onderbouwd, vermits in de memorie van toelichting daarover nu alleen wordt gesteld dat de *ratio legis**

van de regeling inzake het voorrecht van rechtsmacht de toepassing ervan in dat geval "lijkt te rechtvaardigen".

1.4 / Inwerkingtreding en overgangsbepaling

Artikel 43 van de wet van 15 mei 2024 treedt krachtens artikel 156 van dezelfde wet in werking zes maanden na de bekendmaking van de wet in het Staatsblad, met andere woorden: **28 november 2024**.

Artikel 147 van dezelfde wet voorziet ook in **overgangsbepaling**, die luidt als volgt:

"Voor wat betreft de wijzigingen voorzien in artikel 43, voor de dossiers waarin voor de datum van inwerkingtreding van deze wet op een regelmatige wijze overeenkomstig de op dat ogenblik van toepassing zijnde bepalingen van boek II, titel IV, hoofdstuk III, van het Wetboek van strafvordering een gerechtelijk onderzoek gevorderd werd, gaat de kamer van inbeschuldigingstelling op het einde van het onderzoek over tot de regeling van de rechtspleging.

Indien de zaak voor de datum van inwerkingtreding van deze wet op een regelmatige wijze bij het hof van beroep aanhangig werd gemaakt, blijft dit hof bevoegd, zelfs wanneer geen van de in verdenking gestelden een bij een misdrijf betrokken magistraat is in de zin van artikel 479 van het Wetboek van strafvordering zoals vervangen bij artikel 43."

In de memorie van toelichting (*Parl.St. Kamer 2023-2024, nr. 3945/001, 182*) staat over de overgangsbepaling het volgende te lezen:

"Voor wat betreft de wijzigingen voorzien in artikel [43], moet er bepaald worden in welke mate de wet in ontwerp op lopende dossiers van toepassing is.

In principe zijn procedurewetten onmiddellijk van toepassing.

Van dit beginsel moet niet afgeweken worden wanneer het dossiers betreft waarin geen gerechtelijk onderzoek geopend werd of die niet voor het hof van beroep aanhangig werden gemaakt en die betrekking hebben op personen die krachtens de vroegere wet onder de zogenaamde procedure "voorrecht van rechtsmacht" kunnen vallen maar geen bij een misdrijf betrokken magistraten zijn in de zin van de nieuwe wet, bijvoorbeeld de plaatsvervangende rechters.

Het lijkt evenwel niet opportuun dat een zaak die op een regelmatige manier aan de eerste voorzitter van het hof van beroep (onderzoeksfase) of een kamer van het hof van beroep (vonnisfase) voorgelegd werd, op een bruske manier stopgezet zou moeten worden op het moment dat de nieuwe wet in werking treedt, en dit enkel vanuit de overweging dat ze niet meer op deze categorieën van personen van toepassing is.

Na een gerechtelijk onderzoek gaat de kamer van inbeschuldigingstelling over tot de regeling van de rechtspleging en wordt/worden de in verdenking gestelde(n) in voorkomend geval verwezen naar het hof van beroep of, indien geen enkele in verdenking gestelde een volgens deze wet bepaalde magistraat is, naar de correctionele rechtbank die het gemeen recht zal toepassen."

2 / Bespreking van artikel 43 in de Kamer

(55-3945/004, p. 17)

- Tussenkost Marijke Dillen over het ontzeggen van het voorrecht van rechtsmacht aan de referendarissen bij het Grondwettelijk Hof.

(55-3945/014, p. 2)

- Amendement nr. 101 van de heer Christophe D'Haese (N-VA) (ingediend in de plenaire vergadering) om het voorrecht van rechtsmacht toe te kennen aan de referendarissen bij het Grondwettelijk Hof, de adjunct-referendarissen en referendarissen bij de Raad van State en de referendarissen bij het Hof van Cassatie. Het amendement werd verworpen.

Tijdens de bespreking van het wetsontwerp in de Kamercommissie voor de Justitie en de plenaire zitting werd niet verwezen naar het verlies van voorrecht van rechtsmacht in hoofde van plaatsvervangende magistraten.

